

İRAN ÇELİK SEKTÖRÜNÜ DİKKATE ALMAK...

Doç. Dr. Hüseyin SOYKAN

Çelik İhracatçıları Birliği - Matil A.Ş. Genel Müdürü

Girizgah: 28 Şubat-1 Mart 2017 tarihleri arasında “19. Çelik Sempozyumu ve Uluslararası Çelik Fuarı 2017”ye katılmak üzere İran’a gittik. İstanbul’dan 2,5 saatlik yolculukla vardığımız Tebriz havalimanında: bu yılki etkinliği organize eden İstanbul merkezli NAB Holding Başkanı Bahram Mohaghegh bey ve üst yönetimi ile Türk Çelik Sektörü’ne 35 yıl emek vermiş sevgili dostumuz Çetin Kaya bey tarafından karşılanıyoruz. Kalabalık sayılabilecek bir grupla, yine NAB Holding’e ait yeni açılmış Laleh Park otelinde konakladığımız günün sabahında, sempozyum açılışı için büyük salona girdiğimde, gördüğümüz kalabalık hayli dikkat çekici. Hafızın ayakta okuduğu Kuran-ı Kerim’den ayetlerden sonra; başlarını yarım örtmüş Çin’li bayan katılımcıların yer aldığı heyetle birlikte, sırasıyla Tebriz’de hafif profil haddehanesi bulunan Fulad Nab Tabriz Co. yetkililerini, Demir-Çelik Derneği Başkanı’nı, Sanayi Madencilik ve Ticaret Bakan Yardımcısı’nı dinliyoruz. Akabinde Çelik İhracatçıları Birliği Başkanı Namık Ekinci bey; Türk Çelik Sektörünün dünyadaki yeri, ihracat miktarı ve ürünleri ile iki ülke arasındaki çelik ticaretini içeren bir sunum yapıyor. Verdiği mesaj açık ve net: adil ticarete evet, dumpingli ve devlet destekli ürünlerin ihracatına hayır. Konuşmasının sonunda, yanında getirdiği ve üzerinde MATİL tarafından pilot ölçekte üretilen paslanmaz çelikten yapılmış nervürlü inşaat çeliği olan plaketeri, açılış konuşmaları yapan heyet yanında; eski çalışanı Çetin beye de bizzat takdim etmesi, ülkemizde örneklerine her zaman rastlayamadığımız bir ahde vefa davranışı olarak dikkat çekiyor.

Şehir: Sempozyumun düzenlendiği ve konakladığımız otelden ayrılıp fuar merkezine doğru yola alırken, iklim ve bitki örtüsü olarak Tebriz’in tipik bir orta Anadolu şehrine ne kadar da çok benzediğini görüyoruz. Yıllardır süregelen yaptırımların olumsuz etkilerini: yollardaki asfalt kalitesi, evlerin inşaat durumu ve fuar alanının halinden kolayca çıkarmak mümkün. İlginç bir not olarak ifade etmek gerekirse, konutlarda inşaat çeliği yerine köşebent demiri kullanılmakta ve tuğla ile etrafı çevrilerek inşaatlar yapılmakta. Elbette Tebriz’e gitmişken: 15.yüzyılda inşa edilmiş ve 2010 yılında UNESCO Dünya mirası listesine eklenen tarihi çarşığı gezmek ve içerisindeki Muzafferiye kısmında herbirisi bir şaheser olan el dokuması halıları

görüp dokunmak bir ayrıcalık. Yol üstünde geleneksel temalı bir restoranda Abkuş yemeyi de tavsiye edelim.

Fuar: Uluslararası fuarlarda olduğu gibi burada da, yoğun bir Çin’li katılımcı göze çarpıyor. Fuarda ağırlıklı olarak, İran çelik sektörünün temel dinamiklerine yönelik 77’si yabancı ve 210’ü yerli firmaların varlığı dikkat çekiyor. Ülkemizden de birkaç firma stand açıp yerini almış. Hemen hemen her standta sünger demir (DRI) ve pelet numuneleri konmuş, her duvarda mutlaka DRI üretiminde kullanılan Midrex tipi dikey fırınların ve peletleme tesislerinin fotoğrafları asılmış. 4,5 milyar tonluk rezerviyle, global demir cevheri rezervlerinin %3’üne sahip İran, bu alanda dünya sıralamasında 9. sırada yer almakta. Geçen yılın 10 aylık döneminde 25,5 milyon ton demir cevheri konsantresinin üretildiği ülkede: Golgohar ve Chadormalu maden sahaları, üretimin önemli bir kısmını karşılamakta. Yaklaşık 16 milyon ton/yıl ile dünya sıralamasında 1.sırada yer aldığı DRI üretiminde ise: diğer temel maliyet kalemi olan enerjinin kWh bedeli 2,5 cent gibi oldukça ucuz temin edilmekte.

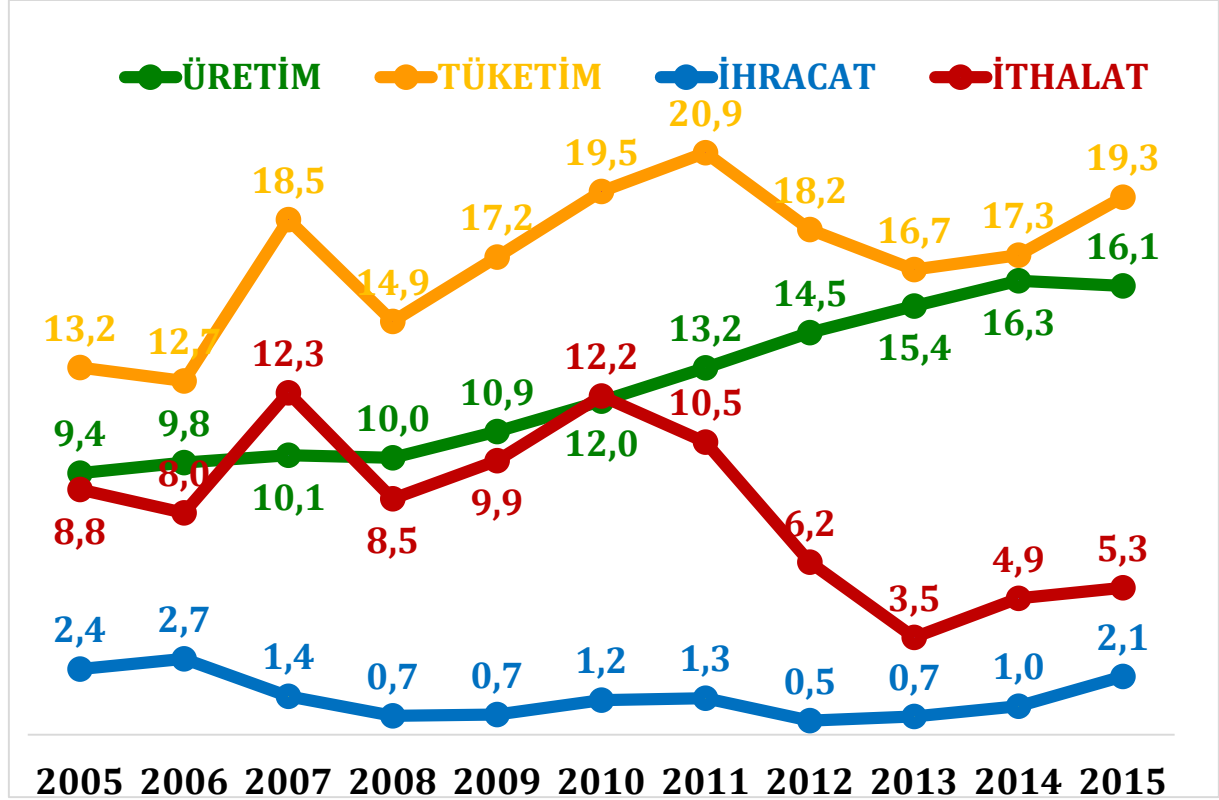
Yüksek fırınlarda da kullanılan peletlerin üretimi için en son Japon KOBELCO firması, 2014’te da Chadormalu maden sahasında 4 milyon ton/yıl kapasiteli bir tesis kurmuş. Khouzestan Steel’in her biri 3,1 milyon ton/yıl kapasiteli 2 peletleme tesisi mevcut. Golgohar Investment and Development Co. (GIDCO), 5 milyon ton/yıl kapasiteli bir peletleme tesisine sahip. Yatırımların kalkmasıyla İran, 2025 yılına kadar: demir, kömür, bakır, kurşun, krom, uranyum ve altın madenlerine 64 milyar dolarlık bir yatırım planı açıklamış durumda.

Sünger demir ve çelik üretimi: İran’da çelik üretiminde kullanılan yegane malzeme, peletlerin redüklenmesiyle elde edilen DRI olup; elektrik ark ocaklarına (EAO) % 80’lere, birçok durumda da %100’e kadar şarj edilmekte. DRI ve EAO birlikteliği noktasında, dünyada sayılı birkaç ülkeden birisi olan İran: 2015 yılında 16,1 milyon ton, geçen yıl ise 17,9 milyon ton ham çelik üretti. 1990’lı yılların başında kurulan, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesinin en büyük çelik üreticisi olan 7.5 milyon ton/yıl kapasiteli, İsfahan merkezli Mobarakeh Steel Group (MSG), aynı zamanda dünyanın en büyük DRI üreticisi konumunda. Devam eden yatırımların tamamlanmasıyla, gelecek yıl üretim kapasitesinin 10,3 milyon tona ulaşması beklenmekte. %20’si devlete ait olan, geri kalanı ise Tahran Borsası’nda işlem gören MSG: Mobarakeh Steel yanında; Lenjan’da Saba Steel ve Bandar Abbas’ta Hormozgan Steel Co.’dan meydana gelmekte. Gruba ait tesislerde: her birisi 180-200 ton arasında değişen 8 adet EAO, 4 tane sürekli slab döküm tesisi, sıcak ve soğuk haddehaneler, galvaniz boyama ve teneke hatları mevcut. Ülke üretiminin yaklaşık yarısını gerçekleştiren MSG: nihai ürünlerin üretimi yanında, geçen yıl 800.000 tonu slab olmak üzere yaklaşık 1.8 milyon ton ihracat da gerçekleştirdi.

Ülkenin 2. büyük çelik üreticisi olan ve 1978 yılında kurulan Khouzestan Steel Co. ise: güneybatı İran’daki Ahwaz şehrinde yer alan üretim tesislerinde: 3,8 milyon ton/yıl toplam kapasiteye sahip 3 Midrex modülden mütevekkil DRI tesisi ile; 6 EAO, 3 pota fırını, 2 slab döküm, 1 blum ve 2 kütük döküm sistemlerinde toplam 3,6 milyon ton/yıl çelik üretimi yapmakta. Firma geçen yıl Bandar İmam limanından gerçekleştirdiği Ortadoğu pazarına yönelik 1,4 milyon ton kütük ve çoğunluğu Uzakdoğu pazarına yönelik 600.000 ton slab ihracatı ile, ülkenin en büyük yarı mamul ihracatçısı durumunda.

Tüketim: İran’da 2013 yılından itibaren çelik tüketiminde düzenli bir artış söz konusu. Geçen yıl 19,3 milyon tonluk tüketimin 5,3 milyon tonu, başta Çin olmak üzere; Kazakistan, Rusya ve G. Kore’den ithal edildi. Alaşımli yassı, sıcak yassı, kaplanmış yassı ve dikişsiz boru ile soğuk yassının, ülke ithalatının %80’ini oluşturduğu listede ülkemiz ise, sadece 128.000 ton ihracatıyla, ancak 6. sırada yer alabildi. İhracatımızın 82.000 tonunu ray ve profil oluşturdu.

İhracat: İran’ın çelik ihracatı, tonaj olarak mütevazı olsa da; hızlı bir şekilde artıyor. 2012’de 500.000 ton olan ihracat, 2014’de 1 milyon tona, 2015’te ise katlanarak 2,1 milyon tona ulaştı. Bu ihracat içinde geçen yıl İran’dan ülkemize, 155.000 ton slab ve 50.000 ton kütük geldi.

(Kaynak: Çelik İhracatçıları Birliği)

2025 vizyonu: İran çelik sektörünün en önemli hedefi: uzun süren bir hazırlık dönemi sonrası açıklanan “Çelik Sektörü Kalkınma Planı” çerçevesinde, çelik üretim kapasitesini 2025 yılında 55 milyon tona çıkarmak. Bu amaçla yaklaşık 30 milyar dolarlık yatırım gerektiği hesaplanmakta.

Güncel bir örnek olarak; Sirjan Jahan Steel Complex (SJSCO) Kerman bölgesinde yıllık 6 milyon ton uzun ürün (inşaat çeliği, profil, dikişli ve dikişsiz boru) yatırımı kapsamında DRI ve inşaat çeliği haddeleme tesislerini devreye almış; 1,1 milyar Euro tutarındaki çelikhane, 2. DRI ve boru tesislerinin inşaat ve planlama çalışmalarını ise halen yürütmekte.

2025 yılında hedeflenen ihracat ise 20,4 milyon ton olarak belirlenmiş; Çin, AB ve ABD’ye göre %15-30 arasında değişen oranda daha ucuz çelik üretimi imkanının, bu düzeyde bir ihracat için rekabet avantajı sağlayacağı iddia edilmekte. Planlanan ihracatın 11,2 milyon tonunu yassı

ürünler; 6,5 milyon tonunu uzun ürünler ve 2,7 milyon tonunun ise yarı mamullerden meydana geleceği planlanmakta.

Türk çelik sektörü: Son olarak, İran'ın mevcut durumunun ve gelecek planlamalarının ülkemiz çelik sektörüne olası etkilerini değerlendirmekte fayda var. Bu ülkede yatırım yapmak için devlet yönetiminin sık sık vurguladığı husus, yabancı yatırımcılara kapıların sonuna kadar açık olduğu. Zaten son zamanlarda başta Alman, Fransız, İtalyan, Japon ve Çin'li firmalarla ardi ardına yapılan çok sayıda anlaşma da, bu niyeti ortaya koymakta.

İran, sektörümüz sürdürülebilir geleceği ve rekabet gücü açısından spesifik bazı fırsatlar sunuyor ve tehditler içeriyor:

- Entegre tesisler için demir cevher bağlamında; parça cevher, cevher tozu ve pelet tedariki,
- EAO'lı tesisler ve haddehanelerin kütük tedariki
- EAO'lı yassı ürün üreten tesislerin, DRI'den üretilmiş yüksek kaliteli slab tedariki,
- Boru üreticilerinin sıcak haddelenmiş rulo tedariki,
- En önemli ihraç pazarımız olan MENA bölgesine artan ihracatı,
- Ciddi maliyet avantajı nedeniyle, ülkemize yapılacak nihai ürün ihracatı ve
- Gelecek planlamaları ve yeni yatırımlar için, ülkemiz çelik sektöründe yetişmiş kalifiye insan gücünün transfer edilmesi.

Son söz: İran'ın ticaret, bankacılık ve finansal sistemindeki aksaklıkları gidermesi, Trump yönetiminin izleyeceği politikalar ve bölgemizdeki siyasi gelişmelerin İran çelik sektörüne etkilerini de, tüm bu yazılanlar yanında bir yere not etmekte fayda var...